

EYYÜB VE MUHLİŞ'İN ŞİİRLERİ

Dr. Önal KAYA

Türk Dili ve Edebiyatının gelişmesinin en ince noktalarına kadar değerlendirilebilmesi, gerek dini gerekse din dışı yazılı ve sözlü bütün edebî mahsüllerin incelenmesine, farklı halk kitleleri tarafından meydana getirilen eserlerin birbirleriyle olan ilgilerinin tespit edilmesine bağlıdır. Bu bakımdan Türk milletinin dilinin, kendine has düşüncelerinin ve zevklerinin belirlenebilmesi için sade halk dilinin kullanıldığı tasavvufî edebiyatın incelenmesinde fayda vardır.

Kendi arzularıyla İslamiyeti kabul eden Türklerin, kabul ettikleri yeni dini tanıyıp öğrenmelerinde halk dilini kullanan mutasavvıf şair ve dervişlerin önemli bir rolü olmuştur. Köprülü'nün de belirttiği gibi Türk edebiyatının ilk intişarı dini bir mahiyette olmuş ve birçok Türk dervişi yeni dini ve kendi tarikatlarını göçebe halka yaymak için, onların anlayabileceği sade bir dille hitap etmişler ve böylece halk edebiyatının kaynaklık ettiği tasavvufî-dini edebiyatın ortaya çıkmasına sebep olmuşlardır¹.

Orta Asya'da, Türklerin İslamiyeti kabulünden sonra yeni dinin geniş halk kitlelerine sevdirmesinde, öğretilmesinde Ahmed-i Yesevî ve dervişlerinin ayrı bir yeri vardır. Batı Türklerindeki tasavvufî halk edebiyatının doğu Türklerinden ve bilhassa Ahmed-i Yesevî'den etkilendiği düşüncesi, Yesevî ve dervişleriyle ilgili çalışmaların önemini artmasına sebep olur².

Ahmed-i Yesevî'nin hayatı, fikirleri, edebî değeri, eseri ve etkisi ile ilgili geniş bilgi Köprülü'nün "Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar" adlı eserinde vardır³.

Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar geniş bir alana yayılan Ahmed-i Yesevî, halife ve dervişlerinin fikirlerini halk edebiyatı şekilleri içinde

1 Köprülü, Ord. Prof. Dr. M. Fuad, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara. 1976

2 Köprülü, M. Fuad, Hoca Ahmed Yesevî, Çağatay ve Osmanlı Edebiyatları Üzerindeki Te'siri, Bilgi Mecmuası, nu. 6, s. 611-645.

3 Ayrıca, Köprülü, M. Fuad, Ahmed Yesevî, İslam Ansiklopedisi, c. 1; Togan, Zeki Velidi, Yesevîliğe Dair Bazı Yeni Malumat, Fuad Köprülü Armağanı, DTCF. Yay. İst. 1953.

sade bir dille ifade etmeleri hikmet tarzının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Yesevî'nin şiirlerinin dervişleri tarafından bir araya getirilerek Divan-ı Hikmet adı altında toplanması ve sanat endişesi olmadan, belirli bir gaye için yazılan bu şiirlere "hikmet" adının verilmesi çok sonra olmuştur⁴.

Yesevî ve dervişlerinin hikmetleri hem hece vezninin değişik ölçüleri içinde dörtlülükler halinde hem de aruz vezniyle yazılmışlardır. Hikmetlerdeki vezin ve kafiye bozuklukları, hece ve kelime eksiklikleri, dervişlerin esas maksatlarının öğretmek olmasına bağlanabileceği gibi, bu şiirlerin farklı bölgelerde, farklı tarihlerde, farklı kültür alanlarında istinsah edilmesine de bağlanabilir⁵.

"Divan-ı Hikmet" her ne kadar Yesevî'nin hikmetlerini içine alan bir eserse de "Divan-ı Hikmet" nüshalarında Yesevî dervişlerine ait hikmetler de bulunmaktadır. Gerek bilinen "Divan-ı Hikmet" nüshalarında gerekse hikmet mecmualarında birçok derviş şairin hikmetlerine rastlanır. Bunlar arasında Kul Süleyman, Şems, Hâlis, Meşreb, Ubeydî, İkânî, Kul Şerifi, Azîm Hâce vb. leri zikredilebilir. Bunlardan bazılarının tespit edilebilen hikmetleri üzerinde çalışmalar yapılmıştır⁶.

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesi, yazmalar bölümünde MÖL. 1096 numarada kayıtlı sonu eksik Ahmed-i Yesevî, Kul Süleymân, Şems, Ubeydî, Meşreb, Muhlis, Eyyüb vb. şairlerin şiirlerini içine alan 167 varaktan oluşan bir hikmet mecmuası bulunmaktadır. Müstensihî ve istihsah tarihi belli değildir.

Biz bu çalışmada, mecmua içinde yer alan Eyyüb'a ait 8, Muhlis'e ait 5 şiirin çevriyazılı metnini verdik. Muhlis'in çalışmamızda V numarada yer alan mesnevi tarzında yazılmış şiirinin baş tarafı eksiktir.

Edebî kaynaklarda gerek Eyyüb gerekse Muhlis hakkında herhangi bir bilgiye rastlayamadık. Eyyüb ve Muhlis'in şiirleri aruz vezniyle yazılmıştır. Eyyüb'un I, II, IV, VII numaralı şiirleri aruzun fâ'ilâtün, fâ'ilâtün, fâ'ilâtün, fâ'ilün kalıbıyla, III, V, VIII numaralı şiirleri aruzun mefâ'ilün, mefâ'ilün, mefâ'ilün, mefâ'ilün kalıbıyla, VI numaralı şiiri

4 Köprülü, Ord. Prof. Dr. M. Fuad Köprülü, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara 1976.

5 Eraslan, Prof. Dr. Kemal Ahmed-i Yesevî Divan-ı Hikmet'ten Seçmeler, Ankara 1983.

6 Eraslan, Kemal, Azîm Hâce'nin Hikmetleri, TDED, c. XIX, İst. 1971.

Eraslan Kemal, Halis'in Hikmetleri, TDED, c. XX, İst. 1972.

Bakırgan Kitabı, Kazan Darülfünunu 1857

Divan-ı Hikmet adlı eser de, Kemal Eraslan'dan başka Kazan'da birkaç defa, Taşkent ve İstanbul'da yayımlanmıştır.

aruzun mefâ'îlün, fe'îlâtün, mefâ'îlün, fe'îlün kalıbıyla yazılmıştır. Muhlîş'in I.-IV numaralı şiirleri aruzun mefâ'îlün, mefâ'îlün, mefâ'îlün, mefâ'îlün kalıbıyla, V numaralı şiiri ise mef'ülü, mefâ'îlün, faülün kalıbıyla yazılmıştır.

Şiirlerde vezin ve kafiye bozuklukları, hece ve kelime eksiklikleri vardır. Düzeltilebilenler [] içinde gösterilmiştir.

EYYÜB

I

- 50b Hağ rızâsın istesenğ iy dil seher bidâr bol
Şıdğ ile Hağ'nı tilep meşğül-i istiğfâr bol
- Çop seherler tevbe kıl kılğan günâhnğ yâd itip
Yığla kôrçup kahrıdın rahmıdın ümmîd-vâr bol
- 3 Bolma biş künlik 'ömriñg için dünyâ tâlîbi
Kiç 'azîz cândın cihân[đın] tâlîb-i dîdâr bol
- Ol Hudâ'ğa kul bolup bolsanğ Muhammed ümmeti
'Âkıl irseng bolma dil-âzâr bî-âzâr bol
- Bende-sin râzî kazâğa bol belâğa şabr itip
Hayr [u] şer aldınğga Hağ'dın kilse minnet-dâr bol
- 6 İkki 'âlem âfetidin istesenğ bulmak amân
Hağ ara kem tut öziñg tersende-i Cebbâr bol
- Dünyadın kiçmes burun kiç imdi Eyyüb dünyadın
'Ömr ötüp kildi kiter vaqtıñg yakın tayyâr bol

II

- 59b Tapılır barça tapılmas bu 'azîz cândur biliñg
Dünyâğa biş kün bu âdem oğlı mihmândur biliñg
- 60a Dünya bir köhne rıbâğ bu hağ kârvândur biliñg
Rû-be-rû kilgen kiter bu bizge fermândur biliñg
- 5 Kitmekiñg vehminde kârvân bağrı biryândur biliñg

1 Bu gazelin aynısı 63b'de de var, 2. Çop: Metinde قوق tevbe kıl: 63b'de yâd itip; 5. aldınğga: 63b'de aldınğda, Hağ'dın kilse: Metinde kilse Hağ'dın; 7. Eyyüb: 63b'de yok, kildi ... yakın: 63b'de kildi yakın vaqtıñg kiter.

11 2. dünyâğa... oğlı: Metinde biş kün bu âdem oğlı dünyâğa.

Kitse kârvân yol uzaq aldında niçe havf bar
 Uşbu menzildin köçürmekke mahâşıl intizâr
 Bir zamân turmas köçer hükm itse kimge bir ü bar
 Munda qalğanlar anıñ-çün yıǵlaşurlar zâr zâr
 10 Közleridin aqqamı yaş ornıǵa qandur biliñg

Hâş [u] ‘âm barça öler ölmeslikiñg yoq çâresi
 Ğafil olma kitdiler hem-râhlarıñg bir pâresi
 Ğafil âdem tâ ölünçedür bu nefis âvâresi
 Bir nefesdür bu ölüm birle hayâtmıñg arası
 15 Kim munı bilse hemişe közi giryândur biliñg

Kim devâsız derd bile yaştuǵa qoysa başını
 Derd-i bî-dermân aǵu qılǵay ‘asel dik aşını
 Baǵlaǵay kitmeklik üçün baǵrıǵa ğam taşını
 Tilmürüp her kimge bir baǵǵay töküp köz yaşını
 20 Kilmes iş hiç ilgidin hem ah [u] efgândur biliñg

Barça ölgendin yigit ölgenniñg otıdur yaman
 Kim yigit ölse anǵa ol kün bolur âhir zamân
 Kilmedi dünyâǵa ğüyâ kitgeli boldı hemân
 Yâd iter ki qalmasa andın du‘acı bir nişân
 25 Tâ kıyâmetǵaça anıñg rûhı hayrândur biliñg

Dostlarım budur miniñg dik ‘âmilerniñg bilgeni
 Bütmes aşla bu yürekde tıǵ-ı hierân tilgeni
 Dünyâǵa kilgenleriñg kimdür arada külgeni
 Kaysı bir şâlih oǵul kimdin bilinmes ölgeni
 30 Kim oǵulsız bolsa anıñg mülki virândur biliñg

Kısmete qâyil boluñg bolmañg müsülmânlar füsül
 Fikr itip tursaǵ bize qaldı Peyamberdin bu yol
 Kim külüp köñlüñgni Eyyüb hâtırıñg qılma melül
 Bendelikke bir ü barım barçanı iylep qabül
 35 Rûzi kılsa bendege yahşısı imândur biliñg

13 âvâresi: Metinde avvâresi; 16. bile: Metinde birle; 20. iş... ilgidin: Metinde ilgidin hiç iş; 23. kitgeli: Metinde kilgeli; 27. aşla: Metinde hergiz; 32. Peyamberdin: Metinde Peygamberdin.

III

- 62b Kişi öz maqşadınca hahlağan dik iş itip bolmas
 Hudā halmasa hergiz köngli digen işge tip bolmas
 Eger çendī kişide kim 'Alī'din bolsa köp gayret
 Hudā'dın bolmasa bil (?) kul ayagın birkitip bolmas
- 3 Eger köngliñg esip alsa birevdin bir ağız nānnı
 Salp ağızıñğa çiynersin buyurmasa yutup bolmas
 Ta'āmı bī-nihāyet köp ki yir-min dip ümīd itsenğ
 Naşibiñg bolmasa belki anıñg tuzın tatıp bolmas
 Hudā h'alağan iş bolur sin aldınğ cān u māl ni sūd
 Kişi öz ihtiyārı birle bir iş oḡsatıp bolmas
- 6 Hudā yār olsa [vü] devlet kuşu [ger] kōnsa başıñğa
 Halāyık bolsa düşmen kılsa gavgā ürkütüp bolmas
 Cihānnıñg halkı yār olsa birevge bil munı Eyyüb
 Hudā'dın bolmasa bir zerre peydā yitkürüp bolmas

IV

- Gam yime iy bende sin gam yigüçi gam-hār bar
 Bī-nevā bī-kes ġarīb [ü] bī-çärelerğa yār bar
- 63a Her kişi her bendeniñg könglige āzārī birür
 Munda bir āzār birsenğ anda yüz āzārī bar
- 3 Cebr [u] zulm itme ġarīb bī-çärelerğa zīnhār
 Cebr [u] zulm itsenğ sañğa cebr itküçi Cebbār bar
 Cebr [u] zulm itsenğ eḡer kılmay ġarībler nālişi
 Nālişiñğa baqmay anda köydür[ür]ge nār bar
 Çakmağul āzürde-dillerni çıyan dik zīnhār
 Munda sin çaksañg sini anda çakarğa mār bar
- 6 Yiryüzinde bolgu-min dip sin sivünme dāyimā
 Tañğla aldınğda labid athğ kirerge ġār bar
 Bu ne min minlik irür ötmey şırātdın ādemī
 Fikr kıl aldınğda miñg havf [u] haṡar bisyār bar

111 I. köngli: Metinde köngül; IV. 4. şırātdın: Metinde طراطدين; V. 4 köngülde: Metinde könglide.

İy birâderler öter dünyâda bolmañg bî-haber
Dostnı düşmen kılguçı ortada bir ağıyar bar

- 9 Sin kirip ağıyar sözige bolma düşmen Tinğri'ğa
Düşmene tözlük 'azab [u] dostlara didâr dar

Terk-i tevbe kılmağıl h'âr bolsañg Eyyüb halk ara
H'ârdur her kayda körseñg sin kibi bîmâr bar

V

'Abes bî-i'tibâra âşnâlık ihtiyâr itmek
Bilip cân merhemi mûnis öziñge gam-güsâr itmek

Eger körseñg muvâfık irmes anıñ köñgli köñlingge
Haṭâ andağ kişiniñg dosthıgını i'tibâr itmek

- 3 Teniñde bolsa cân hergiz yüzini körme nâ-dänniñg
Niçe tutsañg 'azız anı işi yüz ança h'âr itmek

Köñgölde mihr bolmay bolsa ol zâhirde dil dostı
Ni müşkildür anıñ dik yâr [u] dost birle medâr itmek

Ṭama' kılmañg mürüvvet bî-mürüvvetlerğa zâr yığlap
Ḳanar köñgli anıñ kayta ki bakmas âh [u] zâr itmek

- 6 Hılâf-ı va'de kılğan nâ-resâ nâ-merde ni hâcet
Anıñ köñglin alur-min dip köñgölni bî-ḳarâr itmek

Ne nâ-dân fi'dür evvel kişiniñg sırrına yitmey
Mañga sırdaş bolur dip-sin anğa sırrıñgını fâş itmek

Bu dünyâda ni kördiñg kim vefâsız barçası Eyyüb
İmes hâcet vefâsızlar yolında cân nişâr itmek

VI

Ḡarîb bolsa kişi barçağa yaman bolğay
Kişi ki bolsa ganî barça mihr-bân bolğay

- 63b Ḡarîb bilen ganî arasında fark bu kim
Ḡarîbni közge ilmes gerçi ol uğan bolğay

3 Ḡarîb yığlasa 'ayb iylemenğ anı dostlar
Ki ḳaysı zarf sınıḳ bolsa su revân bolğay

V. 5. Ḳanar: Metinde قنار ; VI. 3. 'ayb...anı: Metinde anı... 'ayb.

- Ğarîb miñnet-i ğam ğuşşadın kütulmas hiç
 Ğarîb ğam okına kim dâyim ol nişân bolğay
 Ğarîbni her kişi bir til bilen kılur âzâr
 Ğanîni körse alar tırfa hoş-zebân bolğay
 6 Ğarîb her niçe kim dise bu sözimdür çün
 Ğanî yanında anıñ sözleri yalan bolğay
 Ğarîb âdem-zâde hem bolsa dâna özi
 Ğanî yanında anıñ diklere ni san bolğay
 Ğarîb kâdr [ü] tama' kılur eksilür kâdri
 Ğanîğa yalpunuban barça päs-bân bolğay
 9 Ğarîb her kişige cân nişâr itse [kim]
 Ğanî yanında anıñ kâdri bir saman bolğay
 Ğarîb her niçe kim izlese kaçur devlet
 Her işdin istese sūd ziyân bolğay
 Ğarîbler ölse kilip bir kişi dimes ey vâ
 Ğanîler ölse 'aceb nâle-i fiğân bolğay
 12 Ğarîblık âfet[i] ger tigse her kime nâ-gâh
 Bilinğ elif dik anıñ kâdri çün kemân bolğay
 Ğarîblığınmı bilip bol Hudâ bile Eyyüb
 Ğarîb hâliğa rahm itküçi Uğan bolğay

VII

- 64a Âdem oğlı yir tinğinde bir kün âhir hâk olur
 Bu 'azîz âdem lahidniñ kurtığa hürâk olur
 Ba'zular ğâfil Hudâ'dın bî-haber bilmes munı
 İşi şeytân dik tekebbür başı devr-eflâk olur
 3 Ba'zınıñ kine 'adâvet hırş-ı dünyâ pîşesi
 Halk ara ilgide tesbîh başında misvâk olur
 Ba'zular pend [ü] naşîhat ayğucıdur 'âleme
 Ba'zularnıñ 'aqlı kem bî-fehm [ü] bî-âzâr olur

8 Ğanîğa: Metinde Ğanîğa barça.

Ba'zılar bî-şerm yüzsiz bî-hayâ bî-âb-rüy
Niyyeti kalbi buzuk sözi savuk nâ-pâk olur

6 Ba'zılar korkup seherler Hâk'ka yığlar zâr zâr
Tevbe iylep şıdk ile kılğan günâhdın pâk olur

Ba'zılar 'aşık bolup dâyim Hâk'ınğ dîdârına
Közi giryân bağıri biryân sînesi şad çâk olur

Ba'zı istep Hâk rızâsın terk itip dünyâsını
Âhiret endîşe iylep dâyimâ gam-nâk olur

9 Tevbe kıl Eyyüb açardıñg bir niçeniñg 'aybını
Yağşı her kim öziniñg 'aybını bilmek [hâk] olur

VIII

Birâderler bu dünyâ içre biş kün barça mihmândur
Kiter barça bu dünyâdın bilinğ âhiri vîrândur

Öter dünyâda irmes âdem oğlı barçası bir dik
Birevler şâd [u] hurrem bir niçeler dil perişândur

3 Kiçiñg bu dünyanıñ behridin ilmeñg közge dünyâni
Birevlerge ma'şet-gâh birevge çâh-ı zindândur

Bolup bu dünyâga mağrûr körünğ min-min digenlerni
Anadın toğmâ[ğa]n dik bir kün ol yir birle yek-sândur

Tefekkür kılmañg işni hiç budur rûz-ı ezel taqdîr
Birevler der-be-der sâyil birev taht üzre sultândur

6 Bu dünyâ[ğa] kilip râhat naşib boldı birevlerge
Birevler miñnet astıda hemîşe zâr u giryândur

Birevler nâz [u] ni'met yip yifekdür kiygeni gül-gün
Birev[ler] h'âr [u]-hüşâk hasretinde lâl [u] hayrândur

Köriñg âdem bile âdem arasında tefâvütüni
Birevler yir bile tiñgdür birev güyâ Süleymân'dur

9 Bu dünyâdın kiter bir kün heme armânlı armânsız
Eger imân bile barsağ sağa Eyyüb ni armândur

VIII. 2, 5, 6. Birevler: Metinde Birevlen; 5. işni hiç: Metinde hiç işni.

8 Birevler: Metinde birévlen.

MUHLİŞ

I

- 52a Sitem-ger çerhdin derd-i dilim her dem bolur efvn
 Ki ol dñn dağaldm bolğan irmesdür kişi memnñn
 Cefásdın qazıp Ferhād tağ Mecnñn tutup hāmñn
 Anıñ vaz'ını derk itmey Aristo birle Eflātñn
 5 Ni andın qaldı sālīm Sām [u] ni Cemşid [u] Efridñn
- Vefā köz tutğan ol mekkāredin bilgil ki nā-dāndur
 Anıñ ta'mirini bilmey mühendisler hirāsāndur
 Taħammül iylegenge dehr güyā beytü'l-aħzāndur
 Añga aldangan ilniñ işi dāyim āh [u] efgāndur
 10 Eger 'āqıl iseng birme köñgöl bolma añga meftñn
- Ĥavādiş zarbesidin cān [u] köñglüm içre miñg āzār
 Ki andın hem füzñnraq yitkürür bu dehr-i minā-kār
 Anı teskñn birürge tapmadım 'ālemde bir gam-ĥ'ār
 Diñgiz aħbāblar bu derdni kimge kılay izhār
 15 Bu ĥasretđin yirim gül-ħan közim pür-nem köñgöl pür-ħñn
- Cihān ehliğa cān naqđin fidā iylep cefā kördüm
 Min-i bñ-dil alarnıñ cebr [ü] zulmin barça kördüm
 Alarğa rāstlıqđın söz dip 'aksin müdde'ā kördüm
 Alarğa āşnāħk kılmağanlarda şafā kördüm
 20 Nidin kim bar alarnıñ bilgeni efsāne [vü] efsñn
- 52b Kil iy Muħliš zamānñ bolmağıl Ĥaħ yādıda gāfil
 Cihān-ı bñ-vefāğa zerre çağħğ bolmağıl māyil
 Felek bñ-rahm [u] devrān bñ-vefā dip bolmağıl cāhil
 Ni ĥādiş bolsa Ĥaħ taqđirdin bilgey anı 'āqıl
 25 Cihānı sivgen ilni añğlağıl divāne hem mağbñn

II

- Miniñ 'ışqım sözidin ĥaħ içinde mā-cerā asru
 Bolupdur hecr tığıdın dil [ü] cānım yara asru
 Yiter her dem kılaqımğa felekđin bu şadā asru
 Vefā ehliğa devrāndın yiter cebr [ü] cefā asru
 5 Cefásdın anıñ āzürdedür ehl-i vefā asru

Hemîşe ehl-i dil bî-tâb irürler andın irken kim
 Yumulmay közleri bî-hâb irürler andın irken kim
 Bu dehr-i dün ara kem-yâb irürler andın irken kim
 Bu kim ehl-i vefâ nâ-yâb irürler andın irken kim
 10 Bu iski tâk alarga yağdurur gerd-i belâ asru

Cihân bar u yokıdın kiçken ilniñ tâli'î mes'ûd
 Ni kim Hâk gayrıdur kılmağ kirek anı kişi merdûd
 Miniñ pendimni alsanğ iy köngül budur sanğa bih-bûd
 Girân-cânlıknı koy bî-cân niler bolsanğ der-i maqşûd
 15 Ki 'âlemde ağırdur uşbu cevherğa bahâ asru

Sirişkimni kılıp kan ehl-i 'âlemdin tama' kıldım
 Barıp ol kûy ara itler tufeylidin tama' kıldım
 Min-i bi-dil körüp ol bezm haylıdın tama' kıldım
 Fidâ cânımni [kılğan] 'âlem ehlidin tama' kıldım
 20 Vefâ estağfiru'llâh kılğan irmiş-min hatâ asru

Qadiñg dik bâğ ara şimşâd-ı tûbî ser-keş irmesdür
 Perî-veşler köp ammâ birisindey meh-veş irmesdür
 Cihân gül-zârığa köz salma Muhlîş dil-keş irmestür
 Hevây-ı gül-şen-i quds it nevâyi kim hoş irmestür
 25 Zağanlar birle bu gül-şende bolmağ bî-nevâ asru

III

55a Terağğum iyleben sunğay mu sâkı câm-ı Cem bir kün
 Köngülniñ külbesidin tarqaşıp kitkey mü gam bir kün
 Diñgiz cänniñ harîmidin rem itkey mü elem bir kün
 Firâkıda közümdin yığlamağ bolğay mu kan bir kün
 5 Külüp kirgey mü vîrân külbem içre ol şanem bir kün

55b Miniñ hâlim körüp ahabâblar 'ışkın heves kılmanğ
 Vişâlin ârzü iylep barıp küyige yitkürmenğ
 Kilip bağrımağ her sâ'at melâmet nişini urmanğ
 Harîm-i vaşlğa mağremeler âhîr şükr itip yığlanğ
 10 Min-i mağrûm dir kim min hem irdim muhterem bir kün
 Kizer-min tilbeler dik küyiñg içre her ne kılсанğ kıl
 Cefâ iylep sitem birle mini bağrımnı yüz miñg til
 Ki sindin yüz ivürmen her zamân ger munça yüz miñg kıl
 İmes gam şâmı encüm çatreler âhım tefidin bil
 15 Ni tanğ kün közgüsin ger tîre kılsa uşbu nem bir kün

- Ni bolğay bir kiçe külbemge kilsenğ açılıp gül dik
 Mey-i vaşlınğ içip feryād kılsam mest bülbül dik
 Karardı dūd-ı āhumdım felekniñ saķı sünbül dik
 Fesānem yazğuçı bil kim bitig üzre saçar kül dik
 20 Köyüp saçlğusı kāğızğa ilginğdin qalem bir kün
- Ni işler başım üzre kildi ol yār-ı müşeddiddin
 Bi-ħamdi'llāh qıtuldım bu cihān içre tereddüddin
 Cihānnı Ĥızr dik qat' iyledi Muħliš teferrüddin
 Nevāy-ı ruħ-perver nükte-i mühlik tecerrüddin
 25 'Acab ger qoymağay kökke Mesihā dik qadem bir kün

IV

- Vefāhğ yār tapmay isteben 'ālemni ser-tā-ser
 Cihānda qalmadı hergiz mañğa seyr itmegen kişver
 Min-i mecnün-i ser-gerdānğa nā-geh baħt olup yāver
 Bu kün bir meh-liķā kördüm qaşı ya kirfiki ħancer
 5 Tişi dür la'q[i] şekker nuṭqı cān birür 'acab dil-ber
- Turup nāz uyqusıdın sigritip her yan minip abraş
 Salıp Ćin qaşığa İslām ili birle bolup der-ğış
 Özi bernā atı ser-keş 'acab ra'nā tonı zer-keş
 Zihi meh-ves zihi dil-keş közi qātil lebi cān-baħş
 10 Bolurğa bādedin ser-ħoş qolıda la'q-gün sāğar
- 56a Qadi servi saçı sünbül perişān her taraf qākül
 Bolup ħayrān 'aql-ı kül irür ħüsnığa Yūsuf qul
 Fidā cān kılsalar her bü'l-hevesğa holmağul māyil
 Bolup meydin yüzi gül-gül çıqıpdur mest-i lā-ya'qıl
 15 Salıp meydān ara gulğul sürüp meydān ara aşqar
- İrür 'ömr-i min-i şeydā vişālin iylep istid'ā
 Ser-i küyın kılp me'vā başım yolıda ħāk-i pā
 Kılp köz ucıdın imā salıp ten mülkige yağma
 Ĥaremdin ol melek-simā çıqıp yüz nāz ile tenhā
 20 Alıp köñglümni ol bernā salıp cānımğa yüz āzer
- Nigār-ı çār-dih-sāle qadimni iylemiş hāle
 Lebi üstide teb-ħāle gamıdın dāğ irür lāle
 Köñgül pergāle pergāle urup ot mülk ile māla
 Min-i bi-dil añğa vāle kılr-min tā seher nāle
 25 Közüm yaşın kılp jāle yatıp-min küyide muṭtar

Ulusğa dimeyin penhân bolur bir kiçe mihmân
 Kilip külbem sarı cânân dönip kâmun bile devrân
 Fidâ bolsun ańğa yüz cân köńgölde qalmadı armân
 Yüzide hâller her yan kılıp şabırım öyin vîrân
 30 Min-i mecnûn digen hezyân tenim ʻışk otıǵa miçmer

Qadim miñnet yükidin ham kılıp bu nil-gün tãrem
 Bolup-min hâk-i rehdim kim tutay öz hâlime mâtem
 Köńgöl râkım kibisin hem kil imdi terk kıl ʻâlem
 İrür Muħliş esîr-i ğam ğamın ayturǵa yok hem-dem
 35 Ni bolǵay iylese hurrem baķıp köz ucıdn dil-ber

V

46a Aħir didi anlara baķıp ol
 Bolsun size iy ʻazizler yol
 Qaydın kile-siz qayan barur-siz
 Bu qalʻada kimni aħtarur-siz
 3 Nige kilip uşbu yirde hayrân
 Boldıńızlar eyâ refik [u] yârân
 Şehr âdemi-siz mü yâ müsâfir
 Maħzûm musız mu veyâ ekâbir
 Aqvâm u qabileńgiz itińg yâd
 Sizlerge nidür ʻazizler ad
 6 Adıńızni beyân kılıńglar
 Esrârıńız ʻıyân kılıńglar
 Bu hırqa bu ridâ bu ʻimâme
 Firdevs ısı kilür dimâga
 Bir yaħşı iring mübârekidür
 Kaysı uluǵuńg teberrükidür
 9 Taʻzîm kılıp tört hem-râz
 Maqşûd-ı verinińg hoqkasın bâz
 Kʻey tãhir qadi aşyân qudsi
 Sulţân-ı tarikat-ı Üveysi

IV. 30. digen: Metinde diben, V. 2. aħtarur-siz: Metinde aħtarrur-siz, 8. uluǵuńg: Metinde
 اولوغوينىك

- Ser-defter-i barça evliyâ sin
Hem reh-ber-i ehl-i etkîyâ sin
- 12 Yoktur öziñdin iy şehen-şâh
Ğabrâ yüzide ‘ulüvdür âğâh
Rif‘atde mu‘arreb-i Ğudâ-sin
Rütbede ħabib-i Muştafâ-sin
Ma‘bed sañga hem ‘arş-ı me‘âfîñg
Ka‘be kılur her nefes tavâfîñg
- 15 Tigrende ferîsteler hücumı
Ay gerdide çun felek nücümü
Cebra‘il oluban ħapıñgda der-bân
Tiñgri ħod irür sañga nigeħ-bân
Cennet işikide bir çemen gül
Ğılmân ile hür anda bülbül
- 18 Ravza ħapuñgda bî-nevâyi
Rızvân ile ħuld iki gedâyi
Salmay nazarıñg alar sarı hiç
Ħaħ yâdıda boldıñg irte kiç
- 46b Tağ ħârını şavma‘a kılıp-sin
Ħaħ’dın ħayrını ‘abes kılıp-sin
- 21 Bâlin başıñg astıda bolup ħışt
‘Âlem nazarıñgga körünüp zışt
Merdün sañga maħbül-i ‘âlem
İlmey közige ħuşül-i ‘âlem
Köz yaşıñg itip cebelğa vâdî
Ol dağı bolup ulusğa ħadî
- 24 Ol vâdiğa kirse her ħay ħul
Elbette tapar Ħudâ sarı yol
Bâlin sañga ħışt bisteriñg ħâk
Tağ bağrını köz yaşıñg itip çâk
Lâle bütüp anda iyle kim bağ
ÂĦıñgdın eşer içindeki dâğ

27 Taŋ atğuça bu sıfatda tã'at
Kün batğuça iyleden ĩbâdet

Biz ya'ni tört Resül çihâr-yâri
Hem-râz [u] refik [u] gâr yâri

Bizlerge mekân Medîne şehri
Pây-taht-ı Resül 'Ummân bahri

30 Disek size aşımız 'Arab'dur
Hâşimi [vü] Kureyşî nesebdür

Bü-bekr [ü] 'Ömer'dür bize at
'Osmân ile Haydar iy nikû-zât

Bizlerni Medîne'din Muhammed
Yiberdi size Resül-i sermed

33 Ol size köp selâm didi
Soŋgra dağı bu peyâm didi

Kiysün bu kabâni ignige ol
Salsun bu ridâni boynıga ol

Kiysün bu ĩmâmeni başıga
Cebhe uruban cebel taşıga

36 Ümmetimni şefâ'at iylesünler
'Âşilere şefkat iylesünler

Her yirde kelime güy bolsa
'Âşi-yi siyâh-rüy bolsa

Alsun tilep anları Hudâ'dın
Kılsun otun ol keremli şahdın

47a 39 Üftâdelerğa dest-gır bolsun
Bî-dillerğa dil-bend bolsun

Bî-çärelerğa çäre-reslik itsün
Dermân-delerğa hem-nişestlik itsün

Mahrümlarnı ol şefâ'at itsün
Güm-râhlarnı hem hidâyet itsün

- 42 Min hüb bilür-min ol muḳarrib
 Tiḡri birür her ne ḳılsa muḳallib
 Bu sözni işitkeç ol ūehen-ūāh
 Bî-ḫod bolup urdı cān-ḳāh
 Boynıḡa ridā teniḡa ḫırḳa
 Ḳoyup daḡı ol ʿimāme ḫırḳa
- 45 Titrep didi birkigende nāvek
 Sizler turıḡ uūbu yirde endek
 Hū dip kite bardı ḳaldı ol ḫayl
 Vādıḡa yüz urdı iyle kim seyl
 Hū hū tiyüben yörür idi bat
 Taparḡuça ḳible-i münācāt
- 48 Ol ḳiblede hem ṫahāret itdi
 ūükrāne üçün ʿibādet itdi
 İki rekʿat namāz oḳup ol
 İlgin köterip kökke baḳıp ol
 Divāne baraḡ dik bolup mest
 Āḫıḡa birip felek-sār ūikest
- 51 Ebvāb-ı semānı münkef itdi
 Gerdün yüzini مشکب itdi
 Andın eyser iyleben melekke
 Ğavḡā salıban toḡuz felekke
 Kürsī bile ʿarū boldı lerzān
 Ki buldılar oldı barça ḫayrān
- 54 Yir yokḳarı āsmān tüūüp pest
 Nāle ḳılır irdi iyle kim mest
 İlgige alıp cebel taūını
 Yarıp ol ḫacer bile baūını
 Yıḡlap didi iy Kerim [ü] Settār
 Raḫmı köp ḳahrı az Ğaffār
- 57 Raḫmān [u] Raḫīm-sin muʿazzam
 Hem ḫāzır [u] hem nāzır mükerrerem

- 47b Hälläk-ı zemîn [ü] äsmân-sin
Rezzâk-ı cemî-i ins [ü] cân-sin
İy Kâdir-i vâhibü'l-‘aţâyâ
İy Mün‘im-i hâliķu'l-berâyâ
- 60 Kürsîni vesî‘ iylediñg sin
Târemni refî‘ iylediñg sin
Emriñg bile holdı mâ-i seccâc
Nûriñgdın olup sirâc-ı vehhâc
Cennetni vüfûr-ı ni‘met itdiñg
Dûzahı kişige miñnet itdiñg
- 63 Cennetde yaratdıñg hûr [u] ğilmân
Dûzah ara niçe nâr-ı süzân
Cennetde barı semen sâķ
Dûzah ara veyl içinde ğasâķ
Âdemni yoķ irdi bar kıldıñg
Âb-rüy-ı keremiñg nişâr kıldıñg
- 66 Bu munça müzâhir iylediñg bar
İmân ile küfr [ü] zulmet [ü] nâr
Maķsûd idi barçadın Muħammed
Küllî şey’i tufeyl nûr-ı Aħmed
Yâ Rab bu Muħammed ümmetidin
Ol nûr-ı ezel sa‘â[de]tidin
- 69 Aħlâk ile hûsn-i ħilm-i ħulķı
Etvâr ile luţf-ı ‘ilm-i ħaķķı
Til birle digen şenâsı üçün
Kol birle kılan du‘âsı üçün
Birgil mañga ‘âşî ümmetni
‘Afv iyle alarğa şefâ‘atni
- 72 Her çend güneħ-kâr bolsa hem
‘Âşî-i tebeh-kâr bolsa hem

61 seccâc: Metinde سنجاج ; 63 yaratdıñg: Metinde بر اییدینک

- Her çend güneh-kâr bolsa kâsib
Bolsa ğazab otıĝa münâsib
Lâyık ise kıaysı bir rüzinĝa
Me'mûr ise kıaysı düzahınĝa
- 75 İyler barısını maŋa in'âm
Yâ Kâdir-i zü'l-celâl-i ikrâm
Birgil maŋa 'aşiller barını
Yarıłka cevân hem kıarını
- 48a 'Afv iyle inâĝ ile zükûrın
Nürinĝ bile rüşen kııl kıubûrın
- 78 Kevneynni kıay küni iyledinĝ halk
Raĝmet kıapusın kıılmadinĝ ĝalak
Raĝmet yaĝının saçuk kıılıp-sin
'Afvinĝ kıapusın açuk kıılıp-sin
Yıĝlap töker irdi közdin yaĝ
Almas idi yirdin aślâ ol haĝ
- 81 Başı üze kıayrlar yıĝıldı
Âhû barı anda cem' boldı
Saĝrânı tutup şadây-ı âhû
Özdin kitiben kıayr u âhû
Anda kıılıban melek temâşâ
Anlar daĝı nâle iylep ifşâ
- 84 İyledi daĝı Hudâyıĝa tazarru'
Maķşûd[m] iyleben tevakkû'
Haķ'dın bolur uşbu dem beşâret
Kul Veysi nidür saŋa bu ĝalet
Efgâna saııp bu vahşî kıayrı
Ğarķ iyledi köz yaşıŋ bu dehri
- 87 Boynıĝa saııp ridây-ı Muĝammed
Başıŋda 'imâme-i Muĝammed
İĝninĝ üze kıırķa-i Resûl'im
Her ne tilesenĝ bolur kıabûlim

Mağşüd nidür bu mâ-cerâdın
Her ne tileseñg tile ki mindin

90 Üveys aydı tiler-min ‘âşî ümmet
Birseñg mañga uşbu sa‘âdet

Kildi bir nidâ ki ‘afv itdim
Üçdin biriniñg günâhın ötdim

Üveys aydı qabül kılman anı
Pes iyleben âh ile figâni

93 Birseñg mañga üçin birür-sin
Her ni digenim qabül kılur-sin

Üçdin biri kirse cennet içre
Sânisi qalıp kıyâmet içre

Tapsa mini anda tutsa dâmen
Anlar yüzige bakıp ni dir-min

48b 96 Efgânnı füzünraq iyledi ol
Kışşanı uzakraq iyledi ol

Qildi yana bir nidây-ı şîrin
Nişfin sañga birdim olma gam-gin

Hoş boldı mu köñliniñg iy hâzînim
Hoş boldı mu imdi iy güzînim

99 Didi yana iy Hudây-ı ekber
Emriñg bolsa rüz-ı mahşer

Köfrüg kurulup çikilse mizân
Körinse bihişt [ü] nâr-ı süzân

Nışfını bihişteke emr kılsañg
Nışfını cehennemge buyursañg

102 ‘Âşî her işge irür münâsib
Sindin köp bu nâ-münâsib

Ötseñg barınıñg günâhın ötkil
Feryâdıma iy Kerîm yitkil

İy bâr-ı Hudây-ı bâ-kerâmet
Âsân sañga bendege meşakqat

105 Va'llāhi ğaniyyü'l-'ālemīn-sin
Ekrem-i cemī-'i ekremīn-sin
Közi yaşm itdi iyle ğaltān
Eşki bile toldı ol beyābān
Raħmı kilip ol zamān Ğudā'nıñ
Ƙudretli keremli pädişāhıñ

108 Didi iki ħişse [si]n ğünāhın
'Afv iyledim iylegen tebāhın
Bol rāzi bu işge bolma ħayrān
Āh urma ki ö[r]tenür beyābān
Köp lerzeğa salma 'arş [u] kürsī
Hem ħayrete ħoyma ħayr-ı vaħşī

111 Ğoş tut öziñni ħatırıñ ğād
Mundın narı kılma nāle feryād
Tesbīħiñge bolğıl imdi meşğül
Ğācetleriñ oldı barça maħbül
Könğlüñni melül tutmağay-sin
Hağ yādım ħiç unutmağay-sin

114 Munda idi Tiñgri rāz-darı
Ol yirde Resül çihār-yāri

49a Köp turğanıdım alar tarıkdı
Kiç ħalğanıdım barı aşuqdı
Sür'at bile bardılar yörüp bat
Veys anlara baħıp aydı heyhāt

117 Bī-şabrılığ ittiñgiz yarānlar
Şabr ile bolur müdām irenler
Endekrek itsenğiz tevaħħuf
Ğaħ'dın mañga köp idi telaħħuf

105 cemī-'i: Metinde cemī-'i ekremīn; 112 Ğācetleriñ: Metinde حاجت لارڭينك,
113. Könğlüñni: Metinde كونكلو يئني 116. Veys: Metinde Üveys, 119. kerem: Metinde
kerim.

- Baħr-ı kerem ança taşıp irdi
Bu kıl dağı ħaddin taşıp irdi
- 120 'Afv işiki açılıp aydı vāy
Nige bu yire yitürdingiz pāy
Ĥaħ'dın tiledim tamām-ı ümmet
Açıp idi Tıngri bāb-ı raħmet
İkki ħişşesin birip idi ol
Ĥalgannı dağı alurdı bu kıl
- 123 TaħdİR ise bu size ni tedbİR
TaħdİR kılur mı kimse tağyİR
Ruħşat birürdi imdi barıñgızğa
Barđay-siz amān diyārñgızğa
Turmañg bu mekānda imdi ħaytñg
Körgeñgizni Resül'ğa aytñg
- 126 Bizni dağı ümmetim disünler
Maħşerde şefā'at iylesünler
Biz dağı ümİd-vār turur-miz
Bir hende-i şerm-sār turur-miz
Barıp didiler Resül'e ol söz
Ĥazret tikiben şaħābeđa köz
- 129 Didiler eyā şaħābeler siz
İlğingiz açıñg du'ā kılay-biz
Sultān Üveys üçün Peyamber
Köp kıldı du'ā uluğ kiçigler
İlgin köterip didiler amİN
Ĥaħ yarılğağay alar tamāmın
- 132 Yā Rab bu uluđlar ħürmetidin
Ol baħr-i kerem şefā'atidin
Ümmetđa naşİb iylegey-sin
Öziñge ħarİb iylegey-sin
- 49b Eħİbbāların ile ħoş-ma'İşet
Evħātların kiçür ħoş-ferāđat

130 Peyamber: Metinde Peyğamber.

- 135 Tevfiklerin refik kılğıl
Lutfuñmı alarğa müşfik kılğıl
Ta'atğa barını rāğıb iyle
Öziñge barını t̄alib iyle
Rüzilerin it ança firāvān
Āfātdın ol öziñg nigh-bān
- 138 Yā Rab kerem it alarğa bī-ḥad
Gam körmesün aşl [u] nesl-i Aḥmed
Aḥmed günāhını iyle mağfūr
Evlādını kıl her işde manşūr
Ceddiñge du'ā kılup bu Muḥliş
Ümmet koyup öziñge taḥallüş
- 141 Kıldı ki bu hikāyeti tamām ol
Söz ḥaḳıda dağı ihtimām ol
Her kim işitip oḳusa anı
Kılsun diben ḥaḳıma du'ānı
Yā Rab oḳuğanı bī-ḡam
Dağı oḳutup işitkenni hem